

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Consilierea pastorală în alegerea căii de viață. Radiografie și terapie prin discernământ

Doctorand: Protos. Luca (Cristian) I. Nicolcea

Coordonator științific: Arhim. Prof. Univ. Dr. Hab. Teofil (Cristian) Tia

Prezenta cercetare doctorală pornește de la constatarea unei realități paradoxale a omului contemporan: multiplicarea posibilităților de alegere nu este însoțită în mod necesar de o creștere a capacității de asumare. Dimpotrivă, într-un context caracterizat de mobilitate socială accentuată, instabilitate relațională, accelerarea ritmului existențial, hiper-stimulare informațională și slăbirea reperelor tradiționale, omul dispune de tot mai multe opțiuni, dar întâmpină dificultăți tot mai mari în construirea și asumarea unei vieți coerente, stabile și orientate spre sens. Alegerea căii de viață depășește, prin urmare, nivelul unei simple decizii practice, profesionale sau sociale și devine o problemă profund antropologică, spirituală și pastorală.

Lucrarea își situează problematica în domeniul Teologiei Pastorale, pornind de la convingerea că omul contemporan nu suferă doar din cauza lipsei informației sau a insuficienței posibilităților, ci și din cauza unei fragmentări interioare care afectează raportarea la sine, la ceilalți și la Dumnezeu. Persoana poate fi foarte activă în exterior și, în același timp, profund dispersată launtric; poate fi permanent conectată și totuși incapabilă să identifice un centru interior suficient de stabil pentru asumarea unei chemări. În această perspectivă, discernământul nu este abordat exclusiv ca exercițiu intelectual, moral sau decizional, ci ca proces terapeutic și duhovnicesc de reunificare a persoanei.

Motivația cercetării izvorăște atât din actualitatea pastorală a problematicii, cât și din întâlnirea concretă cu persoane aflate în dificultatea discernerii propriului drum existențial. Indecizia cronică, amânarea asumării căsătoriei sau a unei vocații, instabilitatea profesională și relațională, anxietatea, comparația socială, nevoia permanentă de validare și incapacitatea construirii unui proiect coerent de viață arată că problema alegerii nu poate fi redusă la lipsa de voință sau la insuficiența informației. În multe situații, alegerea este condiționată de frică, presiune familială și socială, patimi, traumă, fragilitate emoțională, modele culturale deformante sau pierderea sensului existențial.

În acest context, cercetarea recuperează perspectiva filocalică asupra discernământului. În spiritualitatea ortodoxă, discernământul nu reprezintă o tehnică de optimizare a alegerii, ci rodul unei minți curățite, al unei inimi vindecate și al unei libertăți care învață să se orienteze spre adevăr, comuniune și Dumnezeu. Rugăciunea, asceza, pocăința, trezvia și confruntarea cu propriile patimi nu constituie elemente periferice ale discernerii, ci condiții ale limpezirii interioare. În acest sens, cercetarea propune înțelegerea discernământului ca realitate aflată la intersecția dintre antropologie, spiritualitate, terapie și pastorație.

Obiectivele și metodologia cercetării

Obiectivele principale asumate sunt evidențierea dimensiunii filocalice și antropologice a discernământului; analizarea dificultăților contemporane care afectează capacitatea persoanei de a-și asuma o cale stabilă de viață; aprofundarea raportului dintre discernământ și libertate; integrarea critică a perspectivei psihopastorale în reflecția teologică; recuperarea dimensiunii terapeutice a discernământului; precum și formularea unor direcții concrete pentru însoțirea pastorală a persoanelor aflate în dificultatea identificării și asumării propriei vocații.

Metodologia este predominant interdisciplinară, sintetică și hermeneutică, integrând analiza teologică, filocalică, pastorală și psihopastorală. Cercetarea valorifică izvoare patristice și filocalice, lucrări de antropologie și teologie ortodoxă, contribuții contemporane din Teologia Pastorală, dar și perspective relevante din psihologie, sociologie și antropologie. Analiza comparativă, interpretarea teologică și reflecția critică asupra contextului antropologic contemporan sunt utilizate fără ca dialogul interdisciplinar să conducă la diluarea identității teologice a cercetării.

Psihologia este astfel utilizată ca partener de dialog și instrument auxiliar de înțelegere a anumitor mecanisme psiho-emoționale, nu ca paradigmă ultimă a interpretării persoanei. În același timp, cercetarea evită o spiritualizare abstractă care ar ignora trauma, anxietatea, dependența, fragilitatea afectivă și complexitatea relațională a omului concret.

Structura și dezvoltarea cercetării

Primul capitol, *„Etapale dobândirii discernământului duhovnicesc. Rugăciunea și asceza ca nevoințe formative ale vieții interioare”*, fundamentează teologic și filocalic conceptul central al cercetării. Discernământul este analizat în raport cu rugăciunea, asceza, pocăința, darul lacrimilor,

trezvia, ispitele și lucrarea harului. Sunt urmărite atât dimensiunea filocalică, cât și cea psihosocială și morală, fiind analizată influența presiunii sociale, a fragmentării digitale și a supraîncărcării informaționale asupra capacității de discernere. Cercetarea evidențiază sinergia dintre har și libertate și insistă asupra necesității verificării discernământului prin smerenie, echilibru, experiență eclesială și asumare concretă.

Una dintre ideile fundamentale ale acestui capitol este că discernământul nu precede viața duhovnicească asemenea unei facultăți autonome, ci se formează în interiorul ei. Omul învață să discearnă pe măsură ce se vindecă de dezordinea dorințelor, de risipirea minții și de absolutizarea propriei voințe. Rugăciunea și asceza sunt astfel prezentate nu ca forme de retragere din realitatea vieții, ci ca pedagogii ale libertății.

Capitolul al doilea, „Radiografie și terapie prin discernământ”, realizează diagnosticul principalelor forme de fragmentare care influențează alegerile existențiale. Sunt analizate tulburările și incoerențele personalității, individualismul, raționalismul autonom, secularizarea, patimile și adicțiile, rușinea și autojustificarea, perfecționismul, comparația și sacrificiile dezordonate făcute în numele unui „mai bine” aparent. O atenție specială este acordată relației cu duhovnicul, discernământului în ascultare, riscului manipulării spirituale și interiorizării mature a cuvântului duhovnicesc.

Perspectiva terapeutică propusă nu identifică vindecarea cu simpla dispariție a simptomului, ci cu restaurarea unității persoanei și a libertății sale interioare. Din această perspectivă, patima nu este privită doar ca abatere morală, ci și ca deformare a puterilor persoanei și ca diminuare a libertății. Discernământul devine, în consecință, terapie a dorinței, prin reșezarea acesteia într-un orizont al adevărului și al comuniunii.

Capitolul al treilea, „Nașterea întru cunoștință: curajul de a rămâne pe Cale”, mută accentul asupra asumării existențiale. Întrebarea „Ce să fac?” este analizată în raport cu libertatea, frica, riscul, autenticitatea și fidelitatea față de chemare. Cercetarea examinează necesitatea apelării la persoane competente în procesul consilierii, rolul relației de încredere, vulnerabilitatea și rușinea, dar și pericolul transformării sprijinului în dependență.

O atenție amplă este acordată presiunilor familiale, colegiale și sociale, posesivității afective, manipulării subtile, culpabilizării, dependenței și dificultății desprinderii psiho-afective. Sunt

analizate, de asemenea, comparația existențială, invidia, imaginarul social și dorința mimetică, toate acestea putând determina persoana să încerce să „trăiască viața celuiilalt” și să piardă contactul cu propria chemare. Familia este recuperată, în final, nu ca instanță care decide vocația persoanei, ci ca spațiu de susținere, vindecare, comuniune și maturizare.

Capitolul al patrulea, *„Metode și bune practici în arta discernerii”*, dezvoltă dimensiunea pastoral-aplicativă a cercetării. Este analizat rolul consilierului pastoral în gestionarea „responsabilității de viitor”, concept prin care lucrarea desemnează capacitatea persoanei de a transforma viitorul din spațiu al anxietății și al amânării într-un spațiu al asumării. Sunt investigate oboseala cronică, confuzia de roluri, singurătatea și fragilizarea voinței, precum și efectele acestora asupra capacității de a construi o direcție stabilă de viață.

În acest context este formulată „triada viitorului” – adevăr, rânduială, împărtășire, ca instrument sintetic al consilierii pastorale. Adevărul presupune confruntarea lucidă cu situația concretă și diferențierea dintre realitate și interpretările deformante; rânduiala transformă adevărul descoperit în pași concreți și verificabili; împărtășirea împiedică izolarea persoanei și integrează asumarea într-o relație de comuniune și sprijin. Modelul nu este propus ca tehnică automată, ci ca structură pastorală capabilă să evite atât psihologizarea reductivă, cât și spiritualizarea abstractă.

Capitolul formulează, de asemenea, metode pastorale actuale pentru diminuarea efectelor „smogului informațional” și pentru combaterea amânării: seri de dialog cu specialiști, proiecții de film, activități social-filantropice, vizite și cursuri de formare. Sunt abordate distinct consilierea pastorală în diaspora și discernământul în era digitală, cu accent asupra culturii comparației, anxietății identitare, pseudo-modelelor de viață, mentoratului virtual, fragmentării atenției și necesității recuperării interiorității și tăcerii.

Capitolul al cincilea, *„Nevoia de Dumnezeu și nevoia de discernământ – nevoi primare ale sufletului aflat mereu în căutare”*, realizează integrarea teologică și misionară a rezultatelor cercetării. Sunt analizate criza grijii contemporane, paralizia discernământului vocațional, actualitatea mandatului misionar al preotului și necesitatea reconstruirii unității interioare ca premisă a asumării vocaționale. Perseverența și fidelitatea sunt interpretate ca forme ale maturizării, iar identificarea capacităților psiho-somatice ale persoanei este pusă în relație cu responsabilizarea și slujirea comunitară.

Consilierul pastoral nu este chemat să eticheteze persoana sau să decidă în locul ei, ci să o ajute să-și sesizeze darurile, limitele și resursele, pentru ca acestea să poată fi integrate într-un proiect de viață coerent. Cercetarea ajunge astfel la problema alegerii conștiente în opoziție cu fuga inconștientă de propria chemare și la reconstruirea unității interioare ca act pastoral și misionar.

Rezultatele și contribuția proprie a cercetării

Una dintre concluziile centrale ale tezei este că dificultatea alegerii căii de viață nu poate fi explicată satisfăcător prin simpla lipsă de informație, voință sau oportunități. În numeroase situații, indecizia vocațională este simptomul unei fragmentări mai profunde a persoanei. Din acest motiv, răspunsul pastoral nu poate consta numai în oferirea unei soluții sau în indicarea autoritară a unei direcții, ci trebuie să urmărească restaurarea condițiilor interioare în care omul poate discerne și asuma liber.

Cercetarea evidențiază, prin urmare, discernământul ca proces terapeutic de reunificare interioară a persoanei. Alegerea matură apare atunci când mintea, voința, afectivitatea, conștiința, libertatea și relația cu Dumnezeu nu mai funcționează divergent, ci încep să se ordoneze într-o direcție existențială coerentă.

Teza delimitează explicit natura propriei originalități. Ea nu revendică elaborarea unei teorii psihologice noi, a unui protocol metodologic inedit sau producerea unor date empirice de teren. Profilul contribuției este declarat sintetic, hermeneutic și pastoral-aplicativ. Aportul propriu constă în interpretarea critică, corelarea și integrarea resurselor tradiției filocalice, antropologiei creștine și literaturii psihologice relevante într-o perspectivă unitară asupra consilierii pastorale în alegerea căii de viață.

În mod particular, contribuția cercetării se concretizează în corelarea dificultăților vocaționale contemporane cu fenomenul fragmentării existențiale, în recuperarea experienței filocalice ca resursă concretă pentru însoțirea pastorală, în articularea unui dialog critic între antropologia ortodoxă și psihologia contemporană și în propunerea unor repere aplicative pentru maturizarea libertății și responsabilității.

În acest cadru se înscrie și conceptualizarea responsabilității de viitor, prin care persoana este ajutată să nu privească viitorul exclusiv ca pe o amenințare sau ca pe o succesiune de opțiuni reversibile, ci ca pe un dar care solicită răspuns, fidelitate și asumare. „Triada viitorului” – adevăr,

rânduială, împărtășire – sintetizează pastoral această perspectivă, legând cunoașterea lucidă de acțiunea concretă și de comuniune.

Un alt rezultat important privește raportul dintre libertate și discernământ. Cercetarea arată că libertatea autentică nu se identifică cu multiplicarea nelimitată a opțiunilor și nici cu autonomia absolută, ci cu dobândirea capacității de a alege binele și de a rămâne fidel unei alegeri asumate. În această perspectivă, renunțarea la alte posibilități nu reprezintă neapărat diminuarea libertății, ci poate constitui tocmai condiția maturizării ei.

În același timp, cercetarea propune o înțelegere echilibrată a relației duhovnicești. Duhovnicul sau consilierul pastoral nu trebuie să substituie libertatea celui consiliat și nici să creeze dependență, ci să însoțească procesul prin care persoana ajunge să-și asume responsabil propria viață înaintea lui Dumnezeu. Ascultarea matură nu anulează responsabilitatea personală, după cum autonomia nu justifică autosuficiența.

Limitele cercetării și perspectivele de continuare

Lucrarea își asumă explicit caracterul predominant teoretic și hermeneutic. Nu au fost realizate studii empirice extinse sau cercetări cantitative asupra comportamentelor și opțiunilor vocaționale, motiv pentru care concluziile formulate trebuie înțelese ca repere teologice și pastorale, nu ca generalizări statistice aplicabile automat tuturor populațiilor și contextelor.

O altă limită este determinată de concentrarea predominantă asupra realității pastorale ortodoxe românești. Diaspora, pluralismul cultural și religios, secularizarea accentuată și dificultatea transmiterii identității creștine generațiilor crescute în alte spații culturale necesită investigații distincte.

De asemenea, cercetarea recunoaște complexitatea transformărilor antropologice contemporane și necesitatea prudenței etice și conceptuale. Experiența umană nu poate fi redusă la scheme rigide, iar diversitatea situațiilor concrete împiedică formularea unor soluții pastorale universal aplicabile. Direcțiile viitoare de cercetare identificate vizează discernământul vocațional în diaspora ortodoxă, impactul noilor ideologii antropologice asupra construcției identitare, relația dintre mediul digital și procesul discernământului, precum și elaborarea și verificarea unor modele pastorale adaptate provocărilor culturale emergente.

Concluzie generală

În ansamblu, cercetarea susține că una dintre crizele fundamentale ale omului contemporan nu constă doar în faptul că acesta nu știe ce să aleagă, ci în faptul că își pierde progresiv capacitatea interioară de a se așeza într-o alegere și de a-i rămâne fidel. Multiplicarea opțiunilor, accelerarea vieții, comparația continuă, fragilizarea relațiilor, presiunea performanței și fragmentarea atenției pot transforma libertatea într-o experiență a anxietății și a provizoratului.

Răspunsul pastoral nu poate fi, în aceste condiții, simpla oferire a unei soluții din exterior. Omul trebuie însoțit spre recuperarea propriei unități interioare, spre cunoașterea realistă de sine, spre vindecarea libertății și spre redescoperirea relației cu Dumnezeu ca izvor al sensului și criteriu ultim al vocației.

Discernământul apare astfel nu numai ca virtute necesară alegerii între bine și rău, ci ca formă de maturizare integrală a persoanei, prin care omul învață să deosebească între dorință și chemare, între presiune și responsabilitate, între impuls și libertate, între binele aparent și binele autentic. El presupune rugăciune și reflecție, ascultare și libertate, experiență eclesială și responsabilitate personală, cunoașterea propriilor limite și curajul asumării propriilor daruri.

În această perspectivă, consilierea pastorală în alegerea căii de viață nu urmărește să decidă în locul persoanei, ci să creeze condițiile în care aceasta poate deveni capabilă să discearnă. Preotul nu oferă o hartă rigidă a viitorului și nu anulează libertatea celui pe care îl însoțește, ci îl ajută să-și adune viața, să-și privească adevărul, să-și vindece raportarea la sine și la ceilalți și să-și asume responsabil chemarea înaintea lui Dumnezeu.

Prin urmare, „radiografia” propusă de cercetare descoperă fragmentarea, patimile, fricile, presiunile, comparațiile și mecanismele care pot deforma alegerea, în timp ce „terapia prin discernământ” urmărește restaurarea unității lăuntrice, maturizarea libertății și transformarea alegerii într-un act responsabil de răspuns la chemarea lui Dumnezeu.

Din această perspectivă, discernământul nu reprezintă doar o etapă preliminară a vieții spirituale și nici o tehnică rezervată momentelor de răscruce, ci expresia unei existențe care începe să se vindece, să se unifice și să se așeze într-o relație vie cu Dumnezeu, cu sine și cu ceilalți. Într-o lume marcată de dispersie, exterioritate și provizorat, pastorală discernământului se configurează astfel ca una dintre formele necesare ale slujirii și misiunii Bisericii contemporane.